

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ю. В. ФЕДОТОВА, канд. екон. наук, доц., зав. кафедри економічної теорії та міжнародної економіки,

Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, м. Харків

Повномасштабне вторгнення росії на територію України значно послабило вітчизняну економічну динаміку. Падіння ВВП за підсумками 2022 року оцінюється приблизно у 30,4%, при цьому передбачена похибка близько 2% у бік зменшення або зростання [1]. Величина цього показника, що є зрозумілим, є найгіршою за всю історію незалежності України, проте, і це варто відзначити, є кращим за песимістичні оцінки Світового банку, який прогнозував падіння ВВП на 45,1% у 2022 році.

Воєнний стан негативно позначився і на тенденціях розвитку міжнародної економічної діяльності України. Національна економіка є експортоорієнтованою. Більше третини ВВП нашої країни (а саме 34,1% у 2021 року) формується за рахунок надходжень від експортних операцій [2, с. 29 – 32].

За даними Державної служби статистики України, експорт товарів у 2022 році склав 44 148,8 млн доларів США (64,9% у порівнянні з 2021 роком), а імпорт – 55 273,5 млн доларів США (75,9% порівняно з 2021 роком) [3]. Таким чином, негативне сальдо склало 11 124,7 млн доларів. У свою чергу, у 2021 році його значення складало лише 4 770,8 млн доларів. Отже, коефіцієнт покриття експортом імпортних операцій склав 0,8, який на 0,13 нижче за 2021 рік.

Аналізуючи товарну складову експорту, виділимо наступні тенденції. Станом на 2021 рік перше місце серед експортних категорій товарів займали чорні метали. Внаслідок суттєвого впливу бойових дій на підприємства металургії (скорочення експорту цієї продукції відбулося на 54%) у 2022 році пріоритети експорту змінилися на користь зернових культур.

Окрім металургійної промисловості, зазнали скорочення такі сектори, як: хімічна промисловість (на 51%), машинобудування (на 18%), виробництво меблів (на 18%), аграрна та харчова продукція (на 11%), одяг та взуття – на 10% [4].

Інтенсифікація торгівлі зерновими культурами пов'язана з деблокадою українських портів із серпня 2022 року. Після цього частка аграрної та харчової складової у загальній величині експорту склала 46% у порівнянні з попереднім періодом (36%). Практично 80% експорту цієї продукції складають зернові та олійні культури. Крім цього, збільшується експорт молочної продукції, продуктів переробки овочів, кондитерські вироби, готові м'ясні вироби та борошно.

Існує проблема неможливості забезпечення виробництва належних обсягів металургійної продукції через руйнування металургійних комбінатів і заводів (ПрАТ «Металургійний комбінат «Азовсталь», Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча). Внаслідок руйнувань станом на кінець травня 2022 року

обсяги виробництва металургійної продукції не досягли 20% від рівня попереднього року.

На світовому ринку різке збільшення вартості енергетичних ресурсів у країнах ЄС змусило підприємства європейської металургійної промисловості змінити орієнтири на імпорт більш дешевої сталі з азіатських країн. Цьому сприяв також торговельний режим Європейського Союзу, за яким імпорتنі квоти і мита не поширюються на сталеві напівфабрикати. Відзначається витіснення росії із світових ринків алюмінію, нікелю, міді, паладію, пов'язане з відсутністю бажання західних виробничих центрів купувати російський метал за новими угодами.

Проаналізуємо географічну структуру експорту. У 2021 році лідером серед торговельних партнерів України був Китай, до якого експортувалися залізна руда, металургійна продукція, кукурудза, ячмінь та соняшникова олія. Однак у 2022 році Китай займає лише 4 позицію у рейтингу імпортерів української продукції. Причинами цієї негативної тенденції стати детально описані вище складнощі із логістикою агрокультур та значні втрати у металургійному секторі України.

Перші позиції рейтингу сьогодні займають Польща та Румунія – приблизно 23% експорту. Слід також додати, що ще у 2021 році у п'ятірку лідерів за обсягом обсягу з України входила росія. А вже наприкінці вересня 2022 року Уряд України повністю заборонив експорт товарів до неї.

Частка ЄС сьогодні складає 62%, поза її межами є наступні дані: скорочення частки Азії з 32% до 22%, країн СНД – з 13% до 6%, Африки – з 9 до 5%, Америки – з 4 до 3%. Збільшення українського експорту до країн ЄС пояснюється скасуванням торговельних обмежень і дає можливість українській продукції конкурувати на рівних позиціях із продукцією інших європейських країн, що є вагомим важелем підтримки економіки України і суттєво сприяє євроінтеграції.

Отже, загальна негативна динаміка зовнішньої торгівлі пояснюється наслідками бойових дій в Україні, надмірним інфляційним тиском всередині країни та закордоном, а також ситуацією на зовнішніх ринках товарів, які становили суттєву частку українського експорту. Однак у той же час очевидним є прискорення євроінтеграційного руху, зміцнення торговельних зв'язків із країнами ЄС, що відображає загальний стратегічний курс України.

Література:

1. Найгірший результат за всю незалежність, але кращий за прогнози: Мінекономіки оцінило падіння ВВП у 2022 році : Слово і діло: аналітичний портал URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/01/05/novyna/ekonomika/najhirshyj-rezultat-vsyu-nezalezhnist-krashhyj-prohnozy-minekonomiky-oczynilo-padinnya-vvp-2022-roczni> (дата звернення: 01.02.2023).
2. Економіка регіонів України в умовах війни: ризики та напрями забезпечення стійкості : науково-аналітичне видання / наук. Ред. Сторонянська І.З. Львів, ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України». 2022. 70 с.
3. Державна служба статистики України : офіційний сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 01.02.2023).

4. Гвоздџова О. Експорт з України пџд час вџйни: як змџнилась структура постачань української продукції за кордон. *Економџчна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/10/24/692959/> (дата звернення: 01.02.2023).